№ 83 ՇԱԲԱԹ ՅՈՒԼԻՍԻ 25 **1892** ՇԱԲԱԹ ՅՈՒԼԻՍԻ 25 № 83

ՔՍԱՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբ.
Առանձին համարները 7 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакція «Мшакъ».
կամ Tiflis. Rédaction «Mschak».

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Պաշտօնական տեղեկութիւններ խօլէրայի մասին. Հայոց Բարեգործական ընկերութեան գործունէութեան առիթով. Ջրի ճաշարան. Բարեգործական ընկերութեան ժողովը. Ռամիկների արած անկարգութիւնները. Խօլէրայի դէմ զգուշական միջոցներ. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Տեղեկութիւններ Թիւրքիայից. Նամակ Պարսկաստանից. Արտաքին լուրեր.— ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.— ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Խօլէրան Շուշում.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԽՕԼԷՐԱՅԻ ՄԱՍԻՆ

—

Թիֆլիսի Միքայէլեան հիւանդանոցում յուլիսի 21-ին առաւօտեան կային հիւանդներ՝ 10 հոգի, աւելացել են 4, մեռել են 2 հոգի: Յուլիսի 22-ին առաւօտեան կային 12 հիւանդներ, աւելացել են 2, դուրս է գնացել հիւանդանոցից 1, մեռել են 2 հոգի: Յուլիսի 23-ին առաւօտեան կային 11 հիւանդներ: Զինուորական հիւանդանոցում յուլիսի 21-ին առաւօտեան կային 18 հոգի, աւելացել են 4, մեռել է 1 հոգի: Յուլիսի 22-ին առաւօտեան կային 21 հոգի հիւանդներ, աւելացել են 5, մեռել է 1 հոգի: Յուլիսի 23-ին առաւօտեան կային 25 հիւանդներ: Հիւանդանոցներից դուրս յուլիսի 22-ին հիւանդացել են 3, առողջացել են 2, մեռել են 2 հոգի:

—

Գորու գաւառապետը հաղորդում է, որ յուլիսի 22-ին Բորժօմում և նրա շրջականերում մեռել են 4 հոգի: Գորում մնացած 10 հիւանդներից յուլիսի 21-ին առողջացել է 1, մեռել 1, կրկին հիւանդացել են 4 հոգի, որոնցից 3 վախճանվել են. մնացել են 9 հոգի: Ուրբնիսում մնացել են 3 առողջացողներ, Սուրամում մեռել է Ախեծով. կրկին հիւանդացել է 1 կին: Բուխում յուլիսի 20-ին առողջացել է 1 տղայ և հիւանդացել է 1 կին: Խաշուրի գիւղում հիւանդացել է 1 գիւղացի, որը Գոմիեան բարակն է ուղարկված: Սօսիրեթ գիւղում հիւանդացել է 1 գեղջկուհի: Ախալքալաքի գիւղում հիւանդացել են խօլէրայի կասկածելի նշաններով իշխանուհի Աննա Թարխանովա և 1 գեղջկուհի: Կավթիսխեվի գիւղում մեռել է 1 և հիւանդացել է 1 գիւղացի: Քվէմօ-Խանդակի գիւղում յուլիսի 5-ից մեռել են 4 հոգի և հիւանդացել են 6 գիւղացիներ:

Սղնախի գաւառի վերին-Մախչաանի գիւղում յուլիսի 20-ին հիւանդացել և մեռել 1 է գեղջկուհի:

Թիօնէթի գաւառի Վազրանէթի գիւղում յուլիսի 21-ին հիւանդացել և մեռել է 1 հոգի:

Դուշէթի գաւառապետը հաղորդում է, որ Վլադիկավկազից գնացող ուսուցիչ Սօլնցէվ խօլէրայով հիւանդացել է Գուդաուրի և Մլէթ կայարանների մէջտեղ. հիւանդը Պասանաուր է ուղարկված: Նոյն գաւառի Կսովրիսի գիւղում յուլիսի 18-ին հիւանդացել են 6, որոնցից մեռել է 1 հոգի: Օքրոզանա գիւղում յուլիսի 16-ից մինչև 20 հիւանդացել են 12, մեռել են 7, առողջացել են 2, և մնացել են 3 հիւանդներ: Ուխատի գիւղում հիւանդացել է 1 և մեռել է 1 հոգի:

—

Բագուի նահանգապետը հաղորդում է, որ յուլիսի 20-ին Բագուի խօլէրային հիւանդանոցը մտել են 11, մեռել են 6, առողջացել են 8, մնացել են 48, հիւանդանոցից դուրս մեռել են 4 հոգի. Նահանգում հիւանդացել են 306, մեռել են 245, առողջացել են 44, մնացել են 165 հոգի. զինուորական հիւանդանոցում կային 28. Բագուի հիւանդանոցում հիւանդացել են 7, մեռել են 3, մնացել են 9 հոգի:

—

Դաղստանի զինուորական նահանգապետը հաղորդում է, որ յուլիսի 20-ին Շուրայում հիւանդացել են 3, մեռել են 2. Պետրօվսկում հիւանդացել են 8, մեռել են 5, առողջացել են 3. Դէրբէնտում հիւանդացել են 8, մեռել են 4. շրջաններում հիւանդացել են 546, մեռել են 240, առողջացել են 231. մնացել են հիւանդներ՝ Շուրայում 3, Պետրօվսկում 68, Դէրբէնտում 30, շրջաններում՝ Կիւրինեան 223, Տաբասարանեան 107, Սամուրեան 172, Դարգինեան 106, Կազիկումուխեան 74, Շուրայեան 264, Անդեան 16 հոգի:

—

Ելիսաւետպօլի նահանգապետը հաղորդում է, որ յուլիսի 19-ին Շուշի քաղաքում հիւանդացել են 6, առողջացել են 2, մեռել են 3, մնացել են 19. գաւառում հիւանդացել են 50, առողջացել են 25, մեռել են 19, մնացել են 38. Ելիսաւետպօլ քաղաքում հիւանդացել են 8, առողջացել են 4, մեռել են 5, մնացել են 18. գաւառում հիւանդացել են 28, առողջացել են 5, մեռել են 13, մնացել են 65. Նուխի քաղաքում հիւանդացել են 11, առողջացել են 4, մեռել են 10, մնացել են 8. գաւառում հիւանդացել են 21, մեռել են 10, մնացել են 40. Ջէբրայիլի գաւառում հիւանդացել են 19, առողջացել են 2, մեռել են 12, մնացել են 20. Ղազախի գաւառում հիւանդացել է 1, մեռել է 1, մնացել են 2. Արէշի գաւառում հիւանդացել են 16, առողջացել են 5, մեռել են 8, մնացել են 32. Զանգեզուրի գաւառում հիւանդացել են 6, առողջացել են 95, մեռել են 48, մնացել են 59, ընդամենը նահանգում կային 301 հոգի:

—

Երևանի նահանգական վարչութիւնը հաղորդում է, որ յուլիսի 19-ին Նախիջևանում հիւանդացել են 11, մեռել են 17, մնացել են 21. գաւառում հիւանդացել են 87, մեռել են 38, առողջացել են 40, մնացել են 48. Բաշնորաշէնում հիւանդացել են 19, մեռել են 7, մնացել են 16. Ալէքսանդրօպօլի գաւառում՝ Ղալանջիում հիւանդացել են 2, մնացել են 6. Ալէքսանդրօպօլում հիւանդացել են 2, մեռել է 1 հոգի:

—

Զաքաթալի շրջանի գլխաւորը հաղորդում է, որ Կումում յուլիսի 18-ին մեռել է 1, յուլիսի 19-ին մեռել են 2, յուլիսի 20-ին մեռել են 3. Տալի գիւղում յուլիսի 19-ին գիշերը մեռել են 2 հոգի:

—

Քութայիսի նահանգապետը հաղորդում է, որ յուլիսի 20-ին Քութայիսում հիւանդացել են 2, Փօթիում հիւանդացել են 4, մնացել են քաղաքային հիւանդանոցներում՝ Քութայիսում 2, Փօթիում 13 հոգի. Անակլիում մեռել է 1 հոգի:

—

Բագուի նահանգապետը հաղորդում է, որ յուլիսի 21-ին Բագուի խօլէրային հիւանդանոցը մտել են 6, մեռել են 2, առողջացել են 2, մնացել են 51, հիւանդանոցից դուրս մեռել են 5, Նահանգում հիւանդացել են 136, մեռել են 83, առողջացել են 37, մնացել են 295 հոգի: Բագուի զինուորական հիւանդանոցում կային 29, Բագուի բանտում հիւանդացել են 10, մեռել են 6, առողջացել են 4, մնացել են 9 հոգի:

—

Ելիսաւետպօլի նահանգապետը հաղորդում է, որ յուլիսի 20-ին Շուշի քաղաքում առողջացել են 5, մնացել են 14. գաւառում հիւանդացել են 13, առողջացել են 16, մեռել են 16, մնացել են 19. Ելիսաւետպօլ քաղաքում հիւանդացել է 1, առողջացել են 2, մեռել են 4, մնացել են 13. [illegible] մեռել են 9, մնացել են 64. Շուշի քաղաքում հիւանդացել են 16, առողջացել են 4, մեռել են 7, մնացել են 13. գաւառում հիւանդացել են 32, առողջացել են 10, մեռել են 22, մնացել են 40 հոգի. Ջէբրայելի գաւառում հիւանդացել են 31, առողջացել են 5, մեռել են 19, մնացել են 27. Ղազախի գաւառում կային 2.

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԽՕԼԷՐԱՆ ՇՈՒՇՈՒՄ

—

Հիւանդութեան ընթացքը բաւական խայտաբղէտ է: Երբեմն հաւանական կարծիք է դառնում, որ խօլէրան Շուշում շատ տարածվելու ճակատագիրը չունի: Թուլանալու երևոյթը, որի մասին գրել էի անցեալ անգամ, շարունակվում է մինչև այժմ: Հայերի թաղում երեք օր շարունակ բնիկներից ոչ ոք չը հիւանդացաւ. և միայն վերջին օրը, ամսիս 7-ին, հիւանդացան երկու հոգի: Վարդագոյն յոյսը, որ թելադրում էր մարդկանց թէ հիւանդութիւնը վերջանում է, հաստատ չէ մնում. երբեմն նա տեղի է տալիս մռայլ անկարելութիւնների, որոնք պաշարում են մարդուն ամեն կողմից և այնքան ճնշող տպաւորութիւն են գործում, որ կեանքը, մարդկային կեանքը, ընդունում է մի օր ապրող միջատների և թիթեռնիկների կեանքի կերպարանքը: Այդպիսի տպաւորութիւն յաճախ էք նկատում բազմութեան դէմքի վրա: Բարեբաղդաբար հիւանդութեան ընթացքն այնպէս չէ, որ այդ ճնշող տպաւորութիւնը միշտ մնայ մարդկանց վրա: Հիւանդութիւնը, ինչպէս ասում է ժողովուրդը, «խաբ է տալիս». մի օր քչանում է, միւս օրը դարձեալ յայտնվում:

Այսքանը կարելի է ասել քաղաքի այն մեծ կէսի մասին, ուր բացառապէս հայերն են ապրում: Մի քանի ժամանակ խօլէրան միայն այդտեղ էր շրջում: Բայց ահա շաբաթ ու կէսից աւել է, որ նա յայտնվել է և թուրքերի թաղում: Ամեն օր այնտեղ հիւանդութեան 5—8 դէպքեր են պատահում: Դրանք յայտնի դէպքերն են. իսկ անյայտները քիչ չեն: Հարցրէք ամեն մի թուրքին և նա կը պատասխանէ, որ իրանց թաղում ոչինչ չը կայ: Սակայն անցեալ օրերում երկու թուրք ազգեցիկ բէկեր մեռան խօլէրայից և այնուհետև կարելի եղաւ օրեկան գոնէ 5—8 դէպքեր երեւան հանել:—Անհնարին է ֆանատիկոսութեան ծովում մի իրողութիւն ճշմարտապէս պարզել: Բժիշկներն ու վարչութիւնը միջոցներ չունեն: Ես արդէն գրել եմ ձեզ, որ բժշկապետ Տէր-Գրիգորեան դասախօսութիւն է կարդացել Թուրք խնամելիքնու երիտասարդներին, որոնք յօժարութիւն են յայտնել սանիտարական խմբեր կազմել: Այժմ պիտի ասեմ որ այդ երիտասարդութիւնը չը կարողացաւ գոնէ քիչ բարձրանալ ընդհանուր ֆանատիկոսութեան մակերևոյթից, չը կատարեց իր խոստումը, փախաւ գործից: Այդ պատճառով Թուրքերի թաղում ամեն բան մնացել է ճակատագրի կամքին: Դէզինֆէկցիա անելու միտքը այդ թաղում դեռ չէ ծնվել. հայ երիտասարդներն էին հարկադրված մի կերպ մտնել Թուրքերի տները և դէզինֆէկցիայի ենթարկել վարակված տեղերը: Կարճ ասելով, Թուրքերի թաղում խեղճացի և զօրեղ մաքառում չը կայ հիւանդութեան դէմ: Բժշկապետ Տէր-Գրիգորեան ճարահատեալ ուրիշ միջոցի է դիմել. հաւաքել է տեղական Թուրք Տ է ք ի մ ն ե ր ի ն, նրանցից է փորձում կազմակերպել սանիտարական խմբեր. բայց արդեօք կարելի կը լինի այդ ադէտ հէքիմներին հասկացնել գիտութեան պահանջները, մտցնել նրանց մէջ անձնուրացութեան գաղափարը, առանց որի անհնարին է ձրիաբար ծառայել տանջվող մարդկութեան ծոցում—այդ դեռ չը գիտենք: Բայց ինչպէս որ լինի, հասկացող մարդիկ Թուրքերի թաղից են վախում:

Թուրքերի թաղը բոլոր անբարեկարգ, վատ պայմանները աչքի առաջ ունենալով, մարդ աւելի ևս զարմանում է, տեսնելով պաշտօնական հերքումներ այնպիսի մի ժամանակ, երբ, ըստ երևոյթին, թղթի վրա փայլող մաքրութիւն բոլորովին չը պիտի գոհացնէ ամեն մէկին, որի սրտում կայ հասարակութեան, իր նմանին կորեկի չափ օգնութիւն հասցնելու ճշմարիտ, անխարդախ ցանկութիւն: Հերքել և հերքել ամեն ինչ… շուտով կը հասնենք արևն ու լոյսը հերքելու իմաստութեան. բաւական է ունենալ բացասող նշանակութիւն ունեցող խօսքերի մեծ պաշար և քիչ էլ ինքնագովութեան քաջութիւն և հերքելու իմաստութիւնը անսպառ կը լինի, մինչև յաւիտենականութեան միտքն անգամ հերքելու չափ անսպառ: Եւ ինչ միտք ունի հերքումը այնպիսի ժամանակ, երբ իրողութիւնը իրողութիւն է և այդ հերքումով անգամ մի մարդու կեանքն էլ չէ կարելի ազատել սարսափելի թշնամու ճանկերից:

Այս խօսքերը մեզ առիթ տուեց գրելու մի հերքում, որ տպված է «Մշակի» № 73-ի մէջ Շուշու երկրորդ բաժնի աւագ-ոստիկանապետի (?) ստորագրութեամբ: Պատասխանել այդ հերքող նամակին չարժէ, որովհետև իրողութիւնները, փաստերը չափազանց պարզ են, չափազանց բարձրաձայն: Զարմանալի է միայն մի հանգամանք: Երբ գրում ես Շուշու ջրի, անմաքրութիւնների մասին, կարծում են թէ գրելու նպատակն է եղել անպատճառ այս կամ այն գործող մարդուն դիպչել, անպատւել և այլն:— Բայց այդպիսի կարծիքների մեծ սխալը կարող էր ցոյց տալ առողջ դատողութիւնը: Եթէ Շուշին իր հիմնարկութեան սկզբից սովորել է իր սեփական աղբերի և կեղտերի վրա նստել, ինչու պիտի մեղաւոր լինի այժմեան «աւագ-ոստիկանապետը». եթէ Շուշին տասնեակ տարիների ընթացքում չէ կարողացել հասկանալ թէ առանց մաքուր և անվնաս առատ ջրի չը կայ առողջութիւն, չը կայ բախտ, ինչու պիտի մեղաւոր լինի այն յանձնաժողովը կամ մասնախումբը, որի ձեռքին է գտնվում ջրի հարցը:—Ոչ, պարոններ, պէտք է հասկանալ միտքը: Այժմ, երբ սոսկալի հիւանդութիւնը նստած է մեր մէջ, այժմ ամեն մէկը, սկսած ամենահասարակ մարդուց, պիտի հարցնէ իրան, պիտի հաշիւ տայ իր խղճին թէ իր կեանքում արել է որ և է բան իր նմանի, իր հասարակութեան օգնելու համար աղէտների և տառապանքների ժամանակ: Այդ խիստ պատասխանատուութեան ենթարկված է ամեն մի անհատ, նոյն իսկ նա, որ գրում է անմաքրութիւնների մասին: Եւ մինչև որ ամեն մի անհատ չը հասկանայ այդ, խօլէրայի նման սարսափելի ախտը չի վախիլ բիւրօկրատիայի ձևականութիւններից, որոնք կաթնաղբիւր հոսեցնել գիտեն ապառաժի կրծքից մի խտակ մեքենայական անհոգութեամբ: Ինքն իրան խաբելը ինքն իրան սպանել է նշանակում: Կարծել թէ երկու կեղտոտ փոսեր ծածկելով, իսկ ահագին ձորեր անտանելի ժահահոտութիւններով լցրած պահելով՝ խօլէրայի կամ ուրիշ հիւանդութեան ճանապարհն ենք կտրում—այդ չէ կարելի, այդ տնտեսանդութիւն է այժմեան ժամանակ, այսպիսի դրութեան մէջ:—Ջրի կրակոտ հարցի լուծման գործում կարծել թէ ամեն ինչ արած է մի հատ կամ մի քանի տասնեակ հատ թղթեր գրելուց յետոյ—այդ ինչ է, մինթէ հանգստանալու միջոց… Թողէք այդպիսի բուտինական փտած ձևեր: Թարմ, հիւթալից գործ է հարկաւոր: Շուշին դրատելու գործը մի, երկու ամսվայ գործ չէ. տարիներ են հարկաւոր: Ժողովուրդը այժմ է հասկանում, երբ խօլէրան դէպի նրան է պարզել իր անգութ մանգաղը: Թող ժողովուրդը հասկանայ, որ այդպիսի անողոք թշնամիներ շատ կան և միայն 1892 թւականը չէ այն նահանջ տարին, որ պատիժ է բերում իր հետ. այդպիսի տարիներ շատ են և դեռ պիտի գան: Ուրեմն թող այժմից իսկ չարչարվելով, կաշին քերթելով դըստէ իրան, կարգի բերէ այն տեղը, ուր ինքն է նստում. այդ չարչարանքից, այդ

Արէշի գաւառում հիւանդացել են 19, առողջացել են 17, մեռել են 10, մնացել են 24. Ջէվանշիրի գաւառում հիւանդացել են 49, առողջացել են 25, մեռել են 27, մնացել են 20. ընդամենը նահանգում մնացել են 236 հիւանդներ:

—

Քութայիսի նահանգապետը հաղորդում է, որ յուլիսի 21-ին Քութայիսում կրկին հիւանդացել են 5, մեռել է 1, մնացել են հիւանդներ քաղաքային հիւանդանոցում 7, տանը բժշկվում է 1. փօթիում հիւանդացել է և մեռել 1 հոգի, մնացել են քաղաքային հիւանդանոցում 12, տանը բժշկվում է 1 հոգի:

—

Դաղստանի նահանգապետը հաղորդում է, որ յուլիսի 21-ին Պետրօվսկում հիւանդացել են 12, մեռել են 7, առողջացել են 8. Դէրբէնտում հիւանդացել են 9, մեռել են 5, շրջաններում հիւանդացել են 532, մեռել են 265, առողջացել են 155, մնացել են հիւանդներ Շուրայում 7, Պետրօվսկում 60, Դէրբէնդում 34, որոնցից 24 տեղական զնդի զինուորներն են, շրջաններում՝ Կիւրինեան 223, Կայտագօ-Տաբասարանեան 148, Սամուրեան 197, Դարգինեան 128, Կազիկումուխեան 74, Շուրայեան 281, Աւարեան 26, Անդեան 14, Դաղստանի հեծելազօր զնդի զինուորներից հիւանդացել է 1, առողջացել է 1, մնացել են հիւանդներ 7 հոգի:

—

Ղարսի նահանգապետը հաղորդում է, որ Բաշ-Շորագեալում մնացող 15 հիւանդներից մեռել են 4, առողջացել են 7, կրկին հիւանդացել են 21, մնացել են հիւանդներ 25 հոգի. Շորագեալի Ցօխմխում հիւանդացել են խօլէրայով 4, որոնցից մեռել է 1 հոգի:

—

Ստավրոպոլի նահանգապետը հաղորդում է, որ յուլիսի 22-ին Ալէքսանդրովսկի գաւառում հիւանդացել են 190, մեռել են 64. Նովօգրիգօրիեվսկում հիւանդացել են 226, մեռել են 129, առողջացել են 30, Մէդվէժինսկ գաւառում հիւանդացել են 61, մեռել են 34 հոգի:

—

Հինգշաբթի, յուլիսի 23-ին [illegible] Միքայէլեան հիւանդանոցում կային խօլէրայով հիւանդներ 7 տղամարդիկ և 4 կանայք. օրվայ ընթացքում դուրս են գնացել հիւանդանոցից 2 հոգի՝ Րչէուլօվ և Կարցէլաձէ: Յուլիսի 23-ի ցերեկվայ և գիշերվայ ընթացքում հիւանդանոց մտնողներ չը կային և ուրբաթ, յուլիսի 24-ին առաւօտեան կային 5 տղամարդիկ և 4 կանայք: Պալսից խօլէրային հիւանդանոցից յուլիսի 24-ին դուրս է գնացել 1 հոգի: Թիֆլիսի զինուորական հիւանդանոցում յուլիսի 22-ին կային 21 հիւանդներ: Յուլիսի 22-ին աւելացել են 5 հոգի, որոնցից մեռել է 1 հոգի: Յուլիսի 23-ին կային 25 հիւանդներ:

Հիւանդանոցից դուրս յուլիսի 24-ին հիւանդացել են և բժշկվում էին տանը՝ Վօրօնօվա (5-դ քաղ.), Կօզալաշվիլի (5-դ քաղ.), Լօսկուտօվա (8-դ. քաղ.), 7 տարեկան Բեգիեվ (7-դ քաղ.), յուլիսի 23-ին հիւանդացել է Զուրաբօվա, 12 տարեկան, (3-դ քաղ.) և 2 տարեկան Ցիգրան Խէչումօվ, 9-դ քաղաքամասում:

Պասանաուրում յուլիսի 20-ին մեռել են՝ պօչտալիօն Սապօժնիկօվ և վարժապետ Կօլցէվ: Թիոնէթի գաւառի Վազրանէթի գիւղում մեռել են մարդ ու կին և հիւանդ է որդին: Դուշէթի գաւառի Օքրօզանա գիւղում մեռել է 1, հիւանդացել են 3 հոգի: Կանօբի և Կօբի գիւղերում մեռել են մէկ մէկ հոգի Վլադիկավկազից եկողներ, Կիւլիսի գիւղում խօլէրան սաստիկ է տարածվել. Դուշէթի հիւանդանոցն են տարված Անանուրից 4-դ զրուժինայի խօլէրայով հիւանդ 1 զինուոր: Ուջարմա գիւղում հիւանդացել են և մեռել են 3 տղամարդիկ և 2 կանայք: Խաշմի գիւղում մեռել են 4 տղամարդիկ և 1 կին:

Թիֆլիսի գաւառի գիւղերում յուլիսի 16-ից մինչև 20 խօլէրայով հիւանդացել են՝ Խաշմի գիւղում 12, մեռել են 2, Պետերսդօրֆ կօլօնիայում 1, Մուղանլօ գիւղում 1, Սարթաճալայում 3, մեռել է 1. Ուջարմօում հիւանդացել են 2, մեռել են 2, Սագարէջօում 6 կասկածելիներ կային, մեռել են կրկին 2 հոգի, առողջացել է 1, Գիլզօում հիւանդացել են 3, մեռել է 1, Նիկօծմինդաում հիւանդացել են 5, մեռել են 2, Ցօխլիաուրի գիւղում հիւանդացել է 1, մեռել 1, Վակիրի գիւղում յուլիսի 17-ին հիւանդացել և մեռել է Տզավաձէ քահանայի այրին:

Բօրչալուի գաւառի Գէզր-Արխ գիւղում մեռել են 5, Կուրտլարի գիւղում մեռել է 1, մնացել են 3 հիւանդներ. Եկատերինէնֆէլդ կօլօնիայում 20 հիւանդներ կային, հիւանդացել են 3, մեռել է 1 [illegible]

Յուլիսի 20-ին Վերին-Ավճալա գիւղում խօլէրայով հիւանդացել են 2 հոգի, որոնցից 1 առողջացել է:

ՀԱՅՈՑ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ ԱՌԻԹՈՎ

—

Հայոց Բարեգործական ընկերութեան խորհուրդը ընդհանուր ժողով է կազմում խնդրելով մինչև 5.000 րուբլի դրամ՝ ընկերութեան անձեռնմխելի գումարից՝ Թոյլատրել գործ դնելու Կովկասում խօլէրայով հիւանդներին և նրանց ընտանիքներին օգնելու համար, այն պայմանով որ մի հինգ տարվայ ընթացքում խորհուրդը լրացնէ այդ գումարը ընկերութեան տարեկան արդիւնքներից, մնացորդներից և այլն:

Ինչ ասել կուզէ, որ ընդհանուր ժողովը խորհրդի այդ առաջարկն ամենայն սիրով կընդունէ: Միայն ցանկալի էր, որ պատկառելի ժողովն որոշէր այդ գումարի գործադրութիւնը: Մեր կարծիքով բոլորովին ապարդիւն կը լինի, եթէ ընկերութիւնն իր գործունէութեան կենտրօն կընտրէ թէ Թիֆլիսը և թէ մեր միւս գաւառական առաջնակարգ քաղաքները, օրինակ, Բագու, Շուշի, Գանձակ, և իր ամբողջ ուշադրութիւնը չի դարձնի բացառապէս դէպի հայաշատ գիւղերը: Ջիւանշիր, Շուշի, Զանգեզուր, Գանձակ, Հին-Նախիջեւան գաւառները սարսափելի դրութեան մէջ են: Կրկնում ենք, որ ապարդիւն, աննպատակ ու կատարեալ ջուրը նետած կը համարվի ընկերութեան դրամը, եթէ Թիֆլիսում, հարուստ Բագւում և Շուշում կը գործադրվի նա: Միթէ նպատակայարմար չէր լինի, որ ընկերութիւնը մի-մի բժիշկ և երկու-երկու ֆելչէր ուղարկէր Ջիւանշիր, Գանձակ և Զանգեզուր գաւառները:

Մեր գաւառական քաղաքներում կարբօլեան թթւուտի (չը մաքրած) փունտը վաճառվում է 80 կօպէկով, երեւակայեցէք թէ քանիով վաճառելիս կը լինեն Գօրիսում և Կուսապատում: Երեք հարիւր հազար բնակիչ ունեցող Զանգեզուր հայաշատ գաւառում երեք բժիշկ կայ միայն և այնտեղ էլ արդէն սկսվել է համաճարակը:

Հարց. ով է կարօտ աւելի օգնութեան, զանգեզուրցի հայը, թէ Թիֆլիսեցին, կամ շուշեցին, որոնք բատ ամենայնի ապահով վիճակ ունեն այս րօպէիս: Անդրկովկասեան հայ գիւղերում, ուր արդէն սկսել է համաճարակը, ոչ թէ գիւղական [illegible] այլ նոյն իսկ տասը-քսան գիւղից մէկում հազիւ կը գտնէք մի չնչին տակ մնացած ն ա ն ի կաթիլներ կամ կաւճախառն մի քանի գրան խինին:

Մենք առաջարկում ենք յարգելի ընկերութեան. 1) Հայ գիւղերն ուղարկել ֆէլչէրներ և սկզբնական օգնութեան համար դարմաններ, վարակաջինջ դեղեր: 2) Տեղական վարչութիւններին ուղարկել դրամ, որպէս զի այն գիւղերում, ուր սկսել է համաճարակը, եթէ հնարաւոր է հէնց վարչութեան անդամների անմիջական հսկողութեամբ բաժանեն չայ, շաքար և դրամ, նայած հիւանդի կարիքներին: 3) Խնդրել ս. Էջմիածնից, որ կարգադրէ հայ գիւղերի մօտ գտնվող մօտակայ յարմար վանքերի սենեակներում մահիճներ դնել և հիւանդ գիւղացիներին տեղափոխել վանքերն ու նրանց բժշկել և կերակրել վանքի կամ ընկերութեան հաշւով: Վանքը կարող է հիւանդին տալ հաց, միս (մատաղներից), գինի, իսկ ընկերութիւնը չայ, շաքար, դեղեր:

Փոխանակ գիւղերում ոչխարներ մորթելու և մատաղ անելու՝ եկեղեցու քահանաներին խնդրել, որ նրանք ոչխարներն ուղարկեն այն վանքերը, ուր հիւանդներ կան և այնտեղ անեն ողջակէզ:

Զանգեզուրի համար կարելի է հիւանդանոց շինել Տաթեւի հարուստ վանքում, Շուշու գաւառի համար՝ Ամարաս, Ջիւանշիր գաւառի համար՝ Երեք-Մանկունք և այլն: Գժուարն խնդրանքն ու կամքն է: Մենք համոզված ենք, որ Հայոց Կովկասեան Բարեգործական ընկերութիւնը եթէ ս. Էջմիածնի հետ ձեռք-ձեռքի տուած՝ կամենայ օգնել հայերին այս աղետի ժամանակ, նա մեծ անուն կը վաստակէ:

(Տարազ)

ՋՐԻ ՃԱՇԱՐԱՆ

—

Յուլիսի 23-ին Թիֆլիսի Ալէքսանդրեան այգում բացվեց ջրի ճաշարան՝ աղքատների համար:

Ճաշարանի համար հետեւեալ պատրաստութիւններն են տեսնված. տախտակի ծածկոցի տակ շինված է հնոց, երկու աջագին կաթսաներով: Քիչ հեռու դրված են երկար սեղաններ, ծածկված սպիտակ կտաւի սփռոցներով, կողքերին էլ նստարաններ: Կերակուր պատրաստելու համար վարձված է առանձին խոհարար, որին յօժարակամ օգնում են մի քանի կանայք: Ամենեղէնը մետաղից է՝ սպիտակ գոյնի: Ցանկացողների համար պատրաստված են դանակ-պատառաքաղ և մետալեայ գդալներ, և նոյն իսկ անձեռոցիկներ: Բացի սպիտակ կտաւի անձեռոցիկներից, ամեն օր գործ են ածվում մի քանի հարիւր լժլժի անձեռոցիկներ: 75 կօպէկով մի օրմա շատ բարակ Թուղթ են առնում, մի օրմայից կտրում, պատրաստում են մօտ 500 թղթի անձեռոցիկներ, որոնց մի անգամ գործ ածելուց յետոյ դէն են գցում: Այդ կերպ աւելի էժան է նստում, որովհետև չո-

—

քերթած կաշու տակից գուցէ դուրս գայ ապահովութիւն գոնէ ապագայի համար. իսկ այժմ, երբ թշնամին դուռն է ծեծում, մեր բոլոր միջոցները կիսատ կը լինեն, ժամանակաւոր և անկատար:—Իսկ այդպիսի միջոցներ մէջ թոյլ, անհիմն, սարքած հերքումները վերջին աւելորդութեան տեղն են բռնում: Ինչու համար անյարմար դրութիւնների մէջ մտնել. ինչի է նման—պարծենալ թէ Թուրքերի Թաղում խօլէրա չը կայ, այն ինչ խօլէրան փոփոխամիտ մի բան չէ, որ հակառակվի իր բնութեան և բուն չը դնէ կեղտերի աշխարհում. և թէ մի քանի օր նա ուշ մտաւ իր սիրած տեղերը, այդ չէ նշանակում թէ նա կորցրել է ճանապարհը և նրան յաւիտեան չը պիտի գտնէ:

Դառնալով անկոչ հիւրի նկարագրութեան, ես պէտք է աշխարհի առաջ խօսեմ դարձեալ մեր պակասութիւնների մասին: Մաքրութիւն և մաքրութիւն—այս է խօլէրան ջնջող ամենաուժեղ զէնքը: Սակայն ինչպէս մաքրութիւն պահպանէ խեղճ մարդը, երբ մաքրելու ամենագլխաւոր միջոցը—ջուրը չը կայ: Կարող էք երեւակայել մի դրութիւն, որի մէջ է Շուշին, ուր այժմ ապրում են 50 հազար մարդ, եթէ ես ասեմ, որ ջուր չը կայ մարմինը մաքրելու համար: Շատ անգամ է գրված, որ Շուշու մեծ կէսը—հայերի Թաղը ունի մի հատ բաղնիս, որ մի Թուրքի է պատկանում և բաղկացած է երկու փոքրիկ, կեղտոտ սենեակներից: Պահանջում են խօլէրայի ժամանակ մանաւանդ մաքուր պահել մարմինը, ցուրտ ջրի մէջ (գետերում) լողանալը օգտակար չեն համարում: Հապա ինչ անել: Մի հատ ողորմելի բաղնիսը գոնէ էլի մի կաթիլ օգնութիւն կանէր. բայց հիմա ոչ ոք չէ վստահանում այնտեղ մտնել. բաղնիսը պահում է Թուրք, իսկ Թուրքերը, ինչպէս գիտեմ հաստատ աղբիւրներից, իրանց խօլէրայով հիւանդներին բաղնիսներում են լողացնում... Երկու չարիքներից փոքրագոյնը ընտրելու համար հարկադրված ես յուլիսեան տօթերին կեղտոտ թողնել մարմինդ և միշտ յիշել, որ կօխի տորակէտները անմաքրութեան մէջ են կեանք գտնում:

Բայց քաղաքի դրութիւնը դեռ շատ լաւ է, եթէ համեմատենք գիւղերի հետ: Խօլէրային համաճարակումը խսկապէս Շուշում չէ, այլ գիւղերում: Կարելի է ասել, որ ամբողջ Ղարաբաղը վարակված է: Բժշկական օգնութիւն հասցնել ամեն տեղ անհնարին է, քանի որ ամբողջ գաւառում երկու բժիշկ կան (մէկը նոր է ուղարկված): Լայն օգնութեան սաստիկ կարօտ են ոչ միայն Շուշու, այլ և Զանգեզուրի և Ջէբրայելի գաւառները: Ժողովրդի մէջ այժմ մեծ յարգանք է վայելում տեղական սափրիչների գործադրած միջոցը խօլէրայի դէմ, այն է արիւն առնելը և հիւանդին սաստիկ ջարդելը: Համարձակ կարելի է ասել, որ ամեն մի հիւանդ գիւղերում ենթարկվում է բժշկութեան այդ նախնական միջոցին. Նրա բազուկը ծակում են խթանով, սկսում է հոսել, ինչպէս ասում են, առաջ շատ սև և թանձր արիւն, ապա երբ սկսվում է կարմիր արեան հոսանքը, կանգնեցնում են արիւնը և անդադար տրորում են ամբողջ մարմինը և այնպէս են տրորում, որ հիւանդը հազիւ է դիմանում: Հաւատացնում են, որ այդ միջոցը միշտ բժշկում է հիւանդին, ուստի օրից օր այնքան է տարածվում ժողովրդի մէջ, որ նոյն իսկ քաղաքում էլ ծածուկ գործադրվում է, չը նայած որ տեղական բժիշկները խստիւ արգելել են սափրիչներին արիւն առնել: Ի նկատի առնելով, որ հարիւր հազարների միակ իմացած միջոցն այդ է միայն, շատ կարևոր էր, որ բժիշկները հրապարակապէս յայտնէին իրանց կարծիքը այդ մասին: Ցանկալի էր որ լրագիրներում բժիշկները հրատարակէին բաց ու որոշ տեղեկութիւններ ժողովրդական այդ միջոցի վերաբերեալ. եթէ այդ հրատարակութիւնները միանգամայն արմատախիլ չանեն հին սովորութիւնը, գոնէ կազդեն բաւական շրջանների վրա և գոնէ մի քանի տեղերում ներգործութիւն կունենան:—Շուշում կազմված սանիտարական խմբերի մէջ միտք էր ծնվել սանիտարական խմբեր ուղարկել և գիւղերը, ուր մանաւանդ հարկաւոր է դէզինֆէկցիայի գործը: Բայց այդ գործի կանոնաւոր կազմակերպութիւնը մեծ միջոցներ է պահանջում, մի և նոյն ժամանակ քիչ է գործող հայ երիտասարդների թիւը. այնպէս որ ակամայ այդ վերին աստիճանի համակրելի և օգտակար գործը անկատար կը մնայ:

Ինչպէս է վերաբերվում ժողովուրդը դէպի սոսկալի հիւանդութիւնը: Ամեն տեղ և ամեն մարդուց դուք կը լսէք, որ մեռնելը այնքան ահ չէ պատճառում ժողովրդին, որքան այն, որ մեռածները թաղվում են առանց կրօնական արարողութիւնների: Ժողովրդի վրա շատ վատ տպաւորութիւն է գործում հասարակ, անպաճոյճ սայլը, որ առանց քահանայի ուղեկցութեան տանում է մեռածին գերեզմանատուն: Այդ տեսակ ճնշող հանգամանքը առաջացել է լոկ նրանից, որ մեր քահանաները կարծում են թէ եթէ իրանք թաղեն խօլէրայից մեռածին, անպատճառ իրանք էլ կը վարակվեն: Անհասկացողութիւնը այսպիսի դրութիւններ է ստեղծում: Իմ հաւաքած տեղեկութիւններից երեւում է, որ մինչև այժմ տասն և երեք մեռածներ են թաղված առանց քահանայի: Քահանայական պաշտօնի ամենաբարձր միտքը հէնց տառապանքների ժամանակ ժողովրդին սփոփելն է: Անձնուրացութիւն չենք պահանջում մեր հոգևոր հայրերից, գուցէ դա այժմեան ժամանակ ամենաթշուառ գաղափարներից մէկն է. թող գոնէ հաւատան գիտութեան, որ ապահովացնում է նրանց թէ օդի միջով վարակվել չէ կարելի: Անհասկանալի է մնում թէ էլ երբ պիտի արտայայտվի սրբազան պաշտօնի վեհութիւնը, եթէ հասարակական աղետի ժամանակ ժողովուրդը հոգևոր մխիթարութիւն անգամ չը գտնէ այն պաշտօնեաների կողմից, որոնց մի ժամանակ շատ հարկաւոր են եղել այդ իսկ ժողովրդի ստորագրութիւնները: Կարծեմ մեր քահանաների վարմունքը կը շարունակվէր մինչև վերջը, եթէ չը լինէր մի հանգամանք: Խօլէրայով հիւանդացած մի գիւղական քահանայ, որ Շուշու մէջ առաջին անգամ հիւանդացողն էր, առողջացաւ և այժմ ծառայում է հիւանդանոցին, հաղորդութիւն է տալիս հիւանդներին և առանց վարձի թաղում է մեռածներին: Այդպիսով Շուշու քահանաները յետ են կանգնել, ոչ ոք չէ էլ ստիպում նրանց կատարել իրանց անմիջական պարտաւորութիւնը: Բայց արդեօք այդ պատիւ բերում է նրանց: Հասկանում է արդեօք և ժողովուրդը, որ միշտ է հարկաւոր անձնուրաց, հասկացող հովիւ: Թող հասկանայ: Տգէտ տիրացուներից առաջացած քահանան աղետի ժամանակ կուրանայ ամենքին, իսկ հասկացողը իր պարտքը կատարելու կը գնայ ամեն մի թշուառութեան ժամանակ: Տգէտ տիրացուները այժմ էլ, այս խօլէրայի ժամանակ, աղաչանքներով ստորագրութիւն են մուրում ժողովրդից, օրինակ Ղազանչեցոց եկեղեցու տիրացուն, որ վճռել է անպատճառ քահանայանալ հակառակ ժողովրդի մեծամասնութեան կամքին: Բայց պէտք է միայն հարցնել, իմանալ թէ ինչի է պէտք նա կամ նրա պէս մի ուրիշը. մեռածներ թաղելու բանը միայն հասկանում են, ճշմարիտ է, բայց այսպիսի վշտի ժամանակ մեռելը թաղել էլ չեն ուզում, որովհետև անհասկացողութիւնը վախեցնում է նրանց: Արժէ՞ դրանց աղաչանքներին ականջ դնել և գլխից հեռացնելու համար ստորագրել նրանց թուղթը...

Յուլիսի 9-ին. Լ.

րի անձեռացիկների լուանալը աւելի թանգ կը նստի, քան մի օրվա բարակ թուղթը, որն արժէ 75 կոպէկ: (Միայն դեռ յայտնի չէ, թէ որքան կընտելանայ ամբոխը այդ տեսակ անձեռացիկներին):

Ներկայ լինելով ճաշարանի բացմանը, մենք նկատեցինք վերին աստիճանի մաքրութիւն, թէ ամանների և թէ կերակուրների կողմից: Ցանկալի է, որ այդ մաքրութիւնը միշտ չարունակվի: Իւրաքանչիւր ցանկացողին տրվում է մի աման տաք, մաքուր, թարմ սուպ և մի մեծ կտոր թարմ միս: Խմելու համար տրվում է եփ տուած սառն ջուր:

Ճաշարանը բացվեց հանդէսով: Ռուս հոգևորականութիւնը՝ սրբազան Էկզարխի ներկայութեամբ մաղթանք կատարեց: Բացմանը ներկայ էին Թիֆլիսի նահանգապետը, քաղաքագլուխը, ոստիկանապետը, բժիշկներ, մամուլի ներկայացուցիչներ, և ահագին բազմութիւն:

Մաղթանքից յետոյ՝ ոստիկանապետը հրաւիրեց ցանկացողներին ճաշել: Անմիջապէս ահագին բազմութիւնը՝ կանայք, ծերեր, երեխաներ, մշակներ խռնվեցին սեղանի մօտ, որտեղ կերակուր էին ածում: Այդ օրը մի քանի կանայք և օրիորդներ էին կերակուր ածողները: Ամէն մինը ստանալով իր բաժինը և մի կտոր հաց՝ գնում նստում էր սեղանի մօտ և ճաշում:

Ճաշ տալը սկսվում է ժամը 11-ից և տևում մինչև 2-ը, և պէտք է տրվի 3 անգամ, պարտիաներով: Ճաշ պատրաստվելու է մօտ 400 մարդու համար:

Ցանկալի է, որ մի ճաշարան էլ բացվի Թիֆլիսի ամենաաղքատ և մեծ թաղի՝ այն է Հաւլաբարի համար: Երկու ձրի ճաշարանով կարելի կը լինի օրը 1000 մարդ կերակրել.—իսկ դա մի շատ մեծ գործ կը լինի:

*

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Յուլիսի 22-ին Թիֆլիսի քաղաքային Դումայի դահլիճում կայացաւ հայոց Բարեգործական ընկերութեան ընդհանուր ժողովը, որին սկզբում ներկայ էին 17 անդամներ, այդ թիւը վերջումը հասաւ 27-ի:

Ժողովի նախագահ բժ. Նաւասարդեան բացատրելով ընկերութեան պարտաւորութիւնը դէպի մի այնպիսի մեծ աղէտ, ինչպիսին է խօլէրան մեր երկրի համար, առաջարկեց ժողովին խորհրդի գրութիւնը: Այդ գրութիւնից երևում է, որ խորհուրդը խնդրում է՝ 1) ընկերութեան պահեստի գումարից յատկացնել 5000 ր. խօլէրայի դէմ կռուելու համար, և 2) դնել այդ գումարի գործադրութիւնը խորհրդի ազատ տրամադրութեան ներքոյ:

Խորհրդի առաջարկութիւնը երկար վիճաբանութիւններ չը յարուցեց: Ժողովականներից պ. Ա. Ցովհաննիսեան՝ համակրելով խորհրդի առաջարկին, ցանկութիւն յայտնեց, որ այդ գումարը ամբողջապէս գործադրվի գաւառների վրա, քանի որ Թիֆլիսը օգնութեան կարօտութիւն չունի: Խորհրդի անդամ պ. Սունդուկեան յայտնեց, որ ինքը խորհուրդը գլխաւորապէս գաւառներն ի նկատի ունի, աւելացնելով որ խորհուրդը կը ցանկանար, որ իրան չը զրկէին ազատ գործելու միջոցներից:

Ժողովը համարեա միաձայն ընդունեց խորհրդի առաջարկը, դնելով նրա ազատ տրամադրութեան ներքոյ 5000 րուբլի, որը պէտք է 5 տարվայ ընթացքում լրացվի ընկերութեան միջոցներից:

Ի նկատի ունենալով, որ 5000 րուբլի մի չնչին բան է, ընկերութեան խորհուրդը յայտնում է, որ ցանկալի կը լինի էլի մի նոր գումար յատկացնել խօլէրայից վնասվածներին օգնելու, եթէ հիւանդութիւնը ծանր կերպարանք առնի:

Ժողովը փակվեց ժամը 10-ին:

ՌԱՄԻԿՆԵՐԻ ԱՐԱԾ ԱՆԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Մայրաքաղաքի «Сынъ Отечества» լրագրում կարդում ենք հետևեալ յօդուածը.

«Աստրախանի և Սարատովի անկարգութիւնները, որոնց մանրամասնութիւնները յայտնի են մեր ընթերցողներին, ծնեցնում են մարդու մէջ ամենատխուր մտածմունքներ: Սարսափելի է մտածել, որ ժամանակակից ամբոխը նոյնքան տգէտ է, նոյնքան հեշտ կերպով գազանային, անզուսպ զգացմունքների է հասնում, որքան և առաջվայ խաւար ամբոխը, որը մի ժամանակ անկարգութիւններ էր անում խօլէրայի և ժանտախտի երևալու միջոցին: Ակներև է, որ մենք շատ քիչ բան արեցինք ամբոխի լուսաւորութեան գործի համար, խաւարամիտների թէօրիաները, որոնք ապացուցանում էին թէ գրագիտութիւնը ամենամեծ չարիք է, թէ ժողովուրդը պէտք է պահել կատարեալ տգիտութեան մէջ՝ յաղթանակ էին տանում ժամանակ առ ժամանակ: Այժմ մենք քաղում ենք մեր անփոյթութեան, մեր տգիտութեան և դէպի ամբոխը մեր ունեցած անսիրտ վերաբերման պտուղները: Ինչ որ ցաւալի է, այդ այն է, որ մարդիկ, որոնք կանչված են կարգը պահպանելու և ազգաբնակութեան հանգստութիւնն ապահովելու համար՝ անփոյթ են վերաբերվում:»

Ապա լրագիրն ասում է որ նահանգապետը ներկայանում է ժողովրդին, երբ ժողովուրդն արդէն գրգռված է և տասն հազար հոգուց բաղկացած սպառնալի ամբոխ է կազմում, որին արդէն դժուար է լինում համոզել, հանգստացնել, խելքի բերել: Այդ տեսակ դիպուածներում, աւելացնում է թերթը, պէտք է մի կողմ դնել երարխիական աստիճանաւորութիւնը և մեր ադմինիստրացիային աւելորդ է պահպանել «օլիմպիական» մեծութիւնը, այլ իրանք վարիչները անմիջապէս պէտք է չփվեն ամբոխի հետ, համոզեն, հանգստացնեն նրան, խելքի բերեն նրան:

«Եթէ, աւելացնում է լրագիրը, քաղաքացիական իշխանութեան ներկայացուցիչները, Աստրախանի և Սարատովի անկարգութիւնների ժամանակ, բացակայ չը լինէին, այլ իրանց տեղերում գտնվէին, այն ժամանակ անկարգութիւններ չէին լինի, կամ այդ կերպարանքը չէին ընդունի:»

Վերջը լրագիրն ասում է. «Ի հարկէ, անկարգութիւնների պատճառ եղողները օրէնքով խստութեամբ կը պատժվեն, բայց անկարգութիւնների պատճառ եղող բառը պէտք է, մեր կարծիքով, աւելի լայն կերպով ըմբռնել: Մեղաւորները ոչ թէ միայն նրանք են, որոնք մասնակցեցին անկարգութիւններին, բայց և նրանք, որոնք թոյլ տուեցին այդ անկարգութիւններին՝ ապստամբութեան կերպարանքն ընդունելու: Այդ տեսակէտը անհրաժեշտ է թէ հասարակական և թէ նոյն իսկ պետական շահի կողմից. այդ միջոցով մենք ապագայում կապահովացնենք մեզ անփոյթ, անխտահ և անչնորհ գործիչներից:»

ԽՕԼԷՐԱՅԻ ԴԷՄ ԶԳՈՒՇԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐ

Արտասահմանեան լրագիրներում գտնում ենք հետևեալ յօդուածը.

«Օրվայ խնդիրը խօլէրան է այժմ. արդարև սոսկալի ախտը Ռուսաստան, կովկասեան երկիրներ և Սև ծովի կողմերն երևալուց յետոյ՝ կարող է սպառնալ նաև արևմտեան Եւրոպային, հակառակ ախտարգել չղթաների և կարանտինների: Ուրեմն այդպիսի պարագայի մէջ, սպառնացող վտանգի դէմ կռուելու համար որքան որ նախազգուշական միջոցներ ձեռք առնվեն, այնքան լաւ է: Արդ, ամենից առաջ պէտք է յիշել որ խօլէրայի սերմմիկրօբը փոխադրողը՝ գլխաւորապէս ջուրն է, ուրեմն պէտք է միմիայն այն ջուրը խմել, որը խնամքով մաքրված է աւազաքարից, ֆիլտրից անցնելով և կամ աւելի լաւ է եռացած և յետոյ պաղած ջուրը գործածել խմելու համար: Միանգամայն խմելու ջրի մէջ պէտք է մի քանի կաթիլ լիմօնի թթու (acide citrique) խառնել և կամ պարզապէս մի քանի կաթիլ քացախ: Խօլէրայի միկրօբները շատ չեն կարող դիմանալ թթուաշ հեղուկներին: Խօլէրայի միջոցին պէտք է զգուշանալ հանքային Վիշի և այլ ջրերը խմելուց, որոնք ալկալեան (щелочной) յատկութիւն ունեն, որով և նպաստում են խօլէրայի միկրօբների զարգացման: Պտուղներ, սալադ, կանաչ բանջարեղէն պէտք չէ ուտել առանց եփված լինելու: Պէտք է զգուշանալ նաև ստամոքսը կերակուրներով շատ բեռնաւորելուց, պէտք է խուսափել մարմնական յոգնածութիւնից և մրսելուց: Այդ զգուշութիւնների հետ միասին պէտք է աշխատել հոգեպէս չընկճվել և սիրտը միշտ զուարթ պահել:»

Եթէ Վիշի ջրերի պէս ալկալեան աղեր իրանց մէջ պարունակող ջրերը վնասակար են խօլէրայի ժամանակ, ուրեմն և մեր Բօրժօմի մինէրալեան ջուրը, որն իր բաղադրութեամբ շատ նման է Վիշի ջրին, նմանապէս պէտք չէ գործածել խօլէրայի ժամանակ:

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԿՕՋՕՐԻՑ մեզ գրում են. «Այս օրերս կատարվեց տեղիս հայոց եկեղեցու երեցփոխանի ընտրութիւնը: Ընտրվեց Թիֆլիսի դումայի ձայնաւոր և այստեղի կալուածատէր, պ. Շահազիզեան: Մի քանի օրից յետոյ պիտի կայանայ Կօջօրի աւանապետի ընտրութիւնը: Այդ պաշտօնի համար թեկնածուներն են՝ այժմեան աւանապետ պ. Ի. Խալաթօվ և նախկին աւանապետ պ. Կորգանօվ: Այս վերջինը, ասում են, աւելի հաւանականութիւն ունի ընտրված լինելու. նա է եղել Կօջօրի առաջին աւանապետը և նրա օրով մաքրվեց Ուձօի անտառը, նրա օրով ջուր հանվեց Ուձօի աղբիւրներից և սկիզբը դրվեց Կօջօրի քարեայ կամուրջի կառուցվելուն: Վերջապէս, ինչպէս երևում է այժմեան աւանապետից այնքան էլ գոհ չեն, մանաւանդ որ նա այդ խօլէրային տագնապի ժամանակ շատ էլ մեծ եռանդ չը ցոյց տուեց Կօջօր աւանը իր սարսափելի կեղտերից մաքրելու համար:»

—

Մենք խորհուրդ կը տայինք այն բոլոր անձանց, որոնք ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ հիմնում են ձրի թէյատներ քաղաքիս չքաւոր ազգաբնակութեան համար ներկայ էպիդէմիայի ժամանակ, իրանց հաւաքած գումարներից մի մաս հանել նոյն չքաւոր ազգաբնակութեանը օգնելու թէյով և շաքարով՝ և ընտանիքներում: Եւ իրաւ, հարկաւոր է միայն փոքր ինչ մտածել. թէյատները յաճախում են և կը յաճախեն միմիայն չքաւոր դասակարգին պատկանող տղամարդիկ, իսկ չքաւոր կանայք ու երեխաներ (մանաւանդ տեղացիները), երբէք չեն համաձայնվի գալ հրապարակական թէյատուն և այնտեղ թէյ վայելել: Ուրեմն այդ խեղճ աղքատ կանայք ու նրանց մանր երեխաները տանը նստած են: Միթէ նրանց մասին էլ չը պէտք է հոգալ այդ խօլէրայի ժամանակ: Տղամարդը խօ չէ կարող թէյատնից վերցնել թէյ ու շաքար ու տանել իր ընտանիքին տալ: Ուրեմն փող, թէյ, շաքար ու գինի ստացող անձինք շատ մեծ մարդասիրութիւն արած կը լինէին, եթէ իրանց ժողոված թէյի, շաքարի, գինու մի մասը բաժանէին նոյն իսկ տներում, մեր քաղաքի թշուառ, ողորմելի չքաւոր ընտանիքներին:

—

Մեզ գրում են ԿՕՋՕՐԻՑ. «Կօջօրի հայոց եկեղեցու քահանայ տէր Եղիկէի նոր կազմած երգեցիկ խումբը պէտք է տար ամսիս 20-ին մի հայկական երգահանդէս, որի համար վաղուց թոյլտուութիւն էր ստացած Թիֆլիսի աւագ-գրաքննիչից և ոստիկանապետից. բայց երբ ամեն այն ինչ պատրաստ էր, ներկայացումից երկու օր առաջ Կօջօրի ոստիկանը յայտնեց, թէ ստացել է Թիֆլիսի ոստիկանապետից մի հեռագիր, որով յայտնում է, թէ հայկական երգահանդէս տալու համար հարկաւոր է ստանալ և հոգևոր իշխանութիւնից թոյլտուութիւն, որ արդէնք չը կայ: Իսկոյն գրվել է Թիֆլիսի կօնսիստօրին այդ մասին, բայց հեռագրով պատասխան է ստացվել, թէ երգահանդէսի թոյլտուութիւնը կօնսիստօրիայի գործ չէ: Այս անորոշ պատասխանի վրա չէ կայացել և յետաձգվել է հայկական երգահանդէսը, որին Կօջօրի հայ ժողովուրդը սպասում է անհամբեր»:

—

Մեր շնորհալի երգիչ պ. Շահլամեան, որը այս օրերս վերադարձել է մեր քաղաքը, մտադիր է այս քանի օրերս մի կօնցերտ տալ Կօջօրում, որից յետոյ նա պիտի ուղևորվի Պետերբուրգ, կայսերական թատրօնում երգելու համար:

—

Մեզ հաղորդում են, որ վաղը, ամսիս 26-ին, Թիֆլիսի Էջմիածնեցոց, Վանքի և Նորաշէնի եկեղեցիներում պէտք է պատարագ մատուցանեն նորընծայ քահանաներ, որոնք նորերս ձեռնադրվեցան Թիֆլիսում:

—

Ամսիս 24-ից սկսեցին նորից ջրել Թիֆլիսի փողոցները: Ինչպէս յայտնի է, մի առ ժամանակ դադարեցրած էր փողոցների ջրելը, որպէս զի փորձով իմացվի, թէ արդեօք այդ բանը կը նպաստի խօլէրայի թուլանալուն թէ ոչ: Կրկին իբրև փորձ, փողոցները պէտք է ջրվեն մինչև յուլիսի վերջը, որից յետոյ կարելի կը լինի աւելի հաստատ կերպով վճռել այն հարցը, թէ արդեօք փողոցների ջրելը կամ չը ջրելը նպաստաւոր է թէ աննպաստ խօլէրայի դէմ կռուելու տեսակէտից:

—

Հաւլաբար թաղում ձրի ճաշարան բանալու հարցը քանի գնում աւելի է հասունանում: Ձրի ճաշարանի բացմանը ուզում են նպաստել թէ Թիֆլիսի քաղաքային վարչութիւնը, և թէ, հաւանօրէն, հայոց Բարեգործական ընկերութիւնը:

—

Լսում ենք, որ Կովկասի հայոց Բարեգործական ընկերութեան խորհուրդը ամսիս 22-ի ընդհանուր ժողովի երկրորդ օրը առաւօտեան նիստ կազմելով, որոշել է խօլէրայի առիթով ժողովրդին օգնելու համար նշանակված 5,000 րուբլուց օգնութեան հանել այն տեղերին, ուր տարածված է խօլէրան և ուր ընկերութիւնն ունի իր տեղական վարչութիւնները: Այսպէս, 400-ական րուբլի որոշված է ուղարկել Շուշու և Հին-Նախիջևանի տեղական վարչութիւններին. 200-ական րուբլի Երևանի, Ախալցխայի, Գօրու, Նոր-Բայազէտի, Կաղզուանի, Կարսի, Վաղարշապատի, Դէրբէնդի, Ախալքալաքի, Թէլաւի, Ալէքսանդրօպօլի, Արդահանի և Նուխու տեղական վարչութիւններին: Վարչութիւնները այդ փողերը, կամ այդ փողով ուղարկելի դէզինֆէկցիական միջոցները աւելի գիւղական կարօտ ժողովրդի վրա պիտի գործ դնեն: Յոյս ունենք, որ ընկերութեան խորհուրդը մասն կը հանի Թիֆլիսին էլ, որտեղ այս րօպէիս և այս անտանելի շոգերին ժողոված են բազմաթիւ գործաւոր և անգործ, մինչև իսկ մուրացկան մարդիկ, բոլորն էլ գաւառներից և հարևան Պարսկաստանից և Տաճկաստանից այստեղ թափված:

—

Յուլիսի 20-ին բացվեց Թիֆլիսում մի նոր ձրի թէյատուն, Էկզարխեան հրապարակի վրա: Թէյատունը պահպանվելու է «Կովկասում ուղղափառ քրիստոնէութիւնը վերականգնող ընկերութեան» հաշուով:

—

Մեզ հաղորդում են, որ Թիֆլիսի քաղաքային վարչութիւնը Պարիզից ստացել է մի գրութիւն, որով հարցնում են, թէ Թիֆլիսը ինչ միջոցներ է ձեռք առել խօլէրայի դէմ կռուելու համար:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻՑ

Թիւրքաց լրագիրները գրում են թէ Տրապիզոնի և Էրզրումի նահանգների սահմանագլուխների վրա խիստ կարանտիններ են նշանակված երևեցած խօլէրայի պատճառով: Իսկ Կ. Պօլսի առողջական վիճակը, ինչպէս գրում են Սօֆիայի «La Bulgarie» լրագրին, ընդհանրապէս գոհացուցիչ է, թէև կասկածելի մահվան դէպքեր եղած են թիւրքաց մայրաքաղաքի մէջ: Նորերս մի կին, որը հիւանդանոց պիտի տարվէր, յանկարծ վերջին շունչը տուած է, խօլէրային ախտանշաններով: Բժիշկները յայտարարել են, որ տեղական խօլէրայի մի դէպք էր դա:

Արտասահմանի հայոց լրագիրները հաղորդում են, որ Կ. Պօլսի «Հայրենիք» օրաթերթը, որ Բ. Դրան հրամանով դադարման դատապարտված էր երեք ամսից ի վեր, այժմ թոյլտուութիւն է ստացել վերստին հրատարակվելու:

Արտասահմանեան լրագիրներում կարդում ենք, որ Կ. Պօլսի հայոց պատրիարք, Խորէն Աշըգեան առողջացած լինելով՝ սկսել է պատրիարքարան երթևեկել:

Վանի անգլիական հիւպատոս, պ. Դըվէյ, որը Լօնդօն էր գնացած արձակուրդով, վերադարձել է այժմ Կ. Պօլիս:

Ինչպէս գրում են հայոց լրագիրներին, այս օրերս Բաբերդից դէպի Սեբաստիա տանող ճանապարհի վրա մի ցաւալի արկած պատահեց: Երիտասարդ, 28 տարեկան բժիշկ, դօկտոր Հրանտ Էֆէնդի Հէքիմեան, որն իր բժշկական ուսումը Ամերիկայումն է ստացել, իր կնոջ և զաւակի հետ կառքով ուղևորվելով Բաբերդից դէպի Սեբաստիա, Մալաթիայից հազիւ 4 ժամ հեռու ուզենալով ուղղել կառքը, իջնում է կառքից, բայց ոտքը սահելով՝ ընկնում է անիւների տակ և կառքն անցնելով նրա մարմնի վրայով, ջախջախում է թշուառ բժշկի գլուխը, որն անմիջապէս մեռնում է: Դիակը թշուառ ընտանիքի հետ վերադարձնում են Բաբերդ:

Արտասահմանեան հայոց լրագիրներին գրում են Նիկօմիդիայից հետևեալը. Նիկօմիդիայի առաջնորդ, Ստեփաննոս եպիսկոպոս Յովակիմեան, նկատելով որ քաղաքի Ջէրքապ հայաբնակ թաղի բնակութիւնները այնպէս խիտ են հաստատված, փողոցները այնքան նեղ ու անյարմար են, իսկ

քրանք տները խարխուլ, որ եթէ մի հրդեհ ծագի, բնակիչներին անկարելի կը լինի փախչել, կառավարիչ Սէլիմ-փաշայի՛ն է դիմում ու նրանից հաւանութիւն առնելով՝ յիշեալ Թաղի եռևի կողմից քանդել է տալիս նոր և աւելի լայն փողոց, որի վրա, ժողովրդի ապահովութեան համար, կառուցանել է տալիս նոր տներ, միմեանցից այնքան հեռու, որ այդ տների իրար մէջ եղած գետինների վրա կարելի լինէր այգիներ տնկել:

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

Ռաշտ, 14 յուլիսի

Խօլէրան տարածված է համարեա ամբողջ Պարսկաստանում, բացի Ատրպատականից, որին էլ սպառնում է շուտով: Վերջին տեղեկութիւններին նայելով՝ Ատրպատականին սահմանակից Արդաբիլ քաղաքում խօլէրան մեծ կոտորածներ է անում: Էնզէլի նաւահանգիստ գիւղաքաղաքում մեռնողների թիւը, միջին հաշւով, օրական 12-ի է հասնում, իսկ այստեղ, Ռաշտում, երէկ մեռել են 35 հոգի, իսկ այսօր 34 հոգի: Սակայն ոչ թէ միայն ոչ ոք չէ մտածում, այլ և ոչ ոքի մտքումն էլ չէ անցնում չարիքի առաջն առնելու: Ունևոր դասակարգը ապաստանվել է լեռները, իսկ չքաւոր դասակարգը իր յոյսը միայն Աստուծու վրա է դրել:

Ամեն փողոցում դուք կը հանդիպէք մօլլաների քարոզչական ամբիոնների, կամ մի տեսակ թատրօնական բեմերի.... Ամեն առաւօտ և երեկոյ պարսիկ ամբոխը հաւաքվում է այդ բեմերի շուրջը, ուր մօլլաները քարոզում են ժողովրդին և մաղթանքներ կատարում, իրանց սրբազան գրքերը կարդալով ու իրանց սուրբերի կեանքի մասին պատմելով, նոյն իսկ իրանց այդ սուրբերի կեանքից ներկայացումներ են տալիս: Եւ ժողովուրդը լսելով, լալիս է ու աղիողորմ աղաղակներ է արձակում: Իսկ գիշերները մի աւելի զարհուրելի և սրտաճմլիկ տեսարան է ներկայանում մարդուս. ամեն փողոցում հարիւրաւոր մահմետականներ, գրեթէ կատարելապէս մերկ, միմիայն վարտիքները հագած, կրծքներին զարկելով, ձեռքերին վառած ջահերը բռնած, թափառում ու զարհուրելի ձայներ արձակելով, «Ալլահ, Ալլահ» են աղաղակում ու նրա գթութիւնն են հայցում.... Ահա դրանք են այն միակ միջոցները, որ գործ է դնում տգէտ և կրօնամոլ ամբոխը՝ խօլէրայի տարածմանն առաջն առնելու: Մեղադրել խեղճ ամբոխը, թէ նա իր կրօնամոլութեամբ ոչ մի օրինաւոր միջոց ձեռք չէ առնում խօլէրայի դէմ՝ մասամբ անիրաւացի կը լինէր.... Ի՞նչ անէ խեղճ, թշուառ, տգէտ, ողորմելի, կառավարութեան, հոգևորականութեան և աղաների ձեռքով ճնշված, բթացրած, ապուշ դարձրած ամբոխը:

Ի՞նչ անէ Պարսկաստանի թշուառ ամբոխը, որի աշխատանքը գնահատված չէ, որն ամբողջ օր չարքաշ, անտանելի կեանք վարելով, չէ կարողանում գոնէ ցամաք, չոր հաց վաստակել, այլ ապրում է չլօվով (անիւղ եփած բրինձ): Անիրաւ աղան գոնէ աշխատանքի տասնորդով չէ վարձատրում աշխատող ձեռքերը: Գուցէ ամբոխն ինքն էլ շատ լաւ հասկանում է, որ միրգ ուտելը չոր և խօլէրայի ժամանակ՝ վնասակար է, բայց ի՞նչ ուտէ, եթէ չէ ուզում քաղցած մեռնել: Այստեղ կայ մետաքսի մի գործարան, ուր աշխատում են մօտ 300 հոգի բանւորներ. և գիտէք, ընթերցող, օրական ի՞նչ վարձ է ստանում բանւորը. 8-ից մինչև 12 կոպէկ: Ահա այս փողով պէտք է նա կերակրվի, հագնվի, ընտանիք պահէ. ուրեմն ի՞նչ միջոցով նա բժիշկ վարձէ, կամ դեղի փող տայ: Այսօրվանից երկու շաբաթ ժամանակամիջոցով ահա փակել են այդ գործարանը և բանւորները քաղցած, ծարաւ թափառում են փողոցները: Խիղճը մեռած է այս երկրում, մարդկային զգացմունքը գոյութիւն չունի....

Ոմանք ասում են թէ պարսիկ ամբոխը խուսափում է բժիշկներից. մեր կարծիքով դա այնքան էլ ճիշդ չէ: Իրաւ է թշուառ ամբոխը խիստ կրօնամոլ է և նախապաշարված, բայց ուրիշ կողմից, ի նկատի ունենալով նրա նիւթական ողորմելի դրութիւնը՝ նա չէ էլ կարող դիմել բժիշկների օգնութեանը: Իսկ այն բժիշկներին, որոնք յանուն մարդասիրութեան յանձն են առնում ձրիաբար [illegible]

հարում է ժողովրդին և միմիայն փողի, հարստանալու վրա է մտածում, ոչ թէ միայն չէ հոգում հիւանդութեան առաջն առնելու մասին, այլ և աշխատում է, յայտնի չէ ինչ դիտումներով, ժողովրդից գաղտնի պահել խօլէրայի գոյութեան լուրը: Սրանով նա մի ընդարձակ ասպարէզ է տալիս շարլատաններին, սուտ-բժիշկներին, հեքիմներին, որոնք հարստահարում են ժողովրդին. կողոպտելով նրանից վերջին կոպէկը, առանց, ի հարկէ, մազաչափ օգուտ տալու հիւանդներին: Ժողովրդի յոյսը, այդպիսով, միմիայն Ալլահի վրա է....

Հայերի մէջ մեռնելու շատ քիչ դէպքեր են եղել մինչև այժմ: Մեռնում են միմիայն մահմետականները: Դէպի ամեն կողմ այստեղից ճանապարհները փակված են. գիւղատէր խաները պահապաններ են դրել իրանց գիւղերի սահմաններում, որպէս զի ոչ ոք մուտք չը գործէ իրանց գիւղերը: Շոգենաւերի երթևեկութիւնը դադարել է Բագուից դէպի Էնզէլի, բացի պօստային յարաբերութիւնից, որը շաբաթը մի անգամ է կատարվում: Դէպի Բագու գնալն էլ արգելված է: Թէհրանից այստեղ հայ ուսուցչական խումբ է եկել, կամենալով փախչել հայրենիք, Կովկաս. սակայն այժմ ոչ կարողանում է առաջ գնալ, ոչ յետ դառնալ. ճանապարհները փակ են: Պարապ չը մնալու համար ուսուցիչները մտադիր են յօգուտ Րաֆֆայել Պատկանեանի մի գրական երեկոյթ տալ:

Մի քանի օրից ի վեր այստեղ է եկել Կովկասից՝ Թիֆլիսի հիւանդանոցի բժիշկ՝ Լօրիս-Մէլիքեան: Նա ուղարկված է եղել ռուս կառավարութիւնից խօլէրան հետազօտելու և միջոցներ գործ դնելու էպիդէմիայի տարածման առաջն առնելու: Սակայն հազիւ թէ կարող է գործ կատարել, աչքի առջև ունենալով ժողովրդի տգիտութիւնն ու ֆանատիկոսութիւնը և պարսից կառավարութեան անփոյթութիւնն ու անշարժութիւնը, կամ աւելի լաւ է ասել՝ նրա կատարեալ մեռելութիւնը....

Ի դէպ. ձեր քաղաքի «Արձագանք» անունով լրագիրը, որը միշտ պատրաստ է իր աչքի գերանը թողած, ուրիշի աչքում շիւղ որոնել, զարմանք է յայտնում, որ «Մշակի» թղթակիցն ասել է թէ սրանից մօտ մի երկու ամիս առաջ Մէշէդում տիրող հիւանդութիւնը խօլէրա չէր, այլ ինֆլուէնցան էր: Այո, մենք պնդում ենք, որ սրանից մի քանի ժամանակ առաջ Մէշեդում սարսափելի կոտորածներ անող հիւանդութիւնը ինֆլուէնցա էր. ինչ կարող էր մարգարէանալ թղթակիցը, որ դրանից յետոյ խօլէրա կերևայ: Միայն այժմ, երբ եւրօպացի մի երևելի բժիշկ յայտնել է թէ ինֆլուէնցան միշտ խօլէրայի կարապետն է լինում, «Արձագանքը» գուցէ կը հասկանայ որ «Մշակի» թէհրանի թղթակցի հաղորդածը սուտ չէր:

Գ. Ց.

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Լօնդօնից հեռագրում են, որ Գլադստօնի նոր մինիստրութիւնը նախ և առաջ պարլամէնտի քննութեանը կառաջարկի Իրլանդիայի ինքնավարութեան օրինագիծը:

—«Standard» լրագիրը կարծում է, որ լօրդ Սօլսբըրի հրաժարական կը տայ որքան էլ աննշան լինի Գլադստօնի մեծամասնութիւնը. սակայն հնարաւոր է, որ այդ չը պատահի:

—Ս. Պօլսից հեռագրում են յուլիսի 17-ին (29-ին), որ բէդուինները, որոնց մէջ նկատելի էին կասկածելի հիւանդութիւններ, գաղթեցրած են Մեսօպօտամիայից:

—Բերլինից հեռագրում են, որ Վիլհէլմ կայսրը և կոմս-Կապրիվի դէմ են Բերլինում միջազգային ցուցահանդէս կազմելու մտքին: Սակայն վճռված է սպասել և տեսնել թէ ինչ կարծիք են յայտնելու գերմանական բոլոր պետութիւնները, և ապա այնու ամենայնիւ, մերժել նախագիծը:

—«Kreuzzeitung» լրագիրը խօսելով Կ. Պօլսում հռօմէական ծայրագոյն պատրիարք նշանակելու հարցի մասին, յայտարարում է, թէ մտադրութիւն չը կայ «եկեղեցապէս միացնել» արևելեան դաւանութեան ծէսերը: Իւրաքանչիւր ծէս պէտք է պահպանի իր ինքնուրոյնութիւնը, իր եպիսկոպոսներին և [illegible]

Կ. Պօլսի ֆրանսիական և աւստրիական դեսպանները բողոքեցին Կ. Պօլսում այդպիսի մի պաշտօն հաստատելու դէմ:

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 21 յուլիսի: Բօրսա. Կալուածական բանկերի գրաւական թղթեր. Թիֆլիսինը 6%—102¾ ր. 5%—99½ ր. Քութայիսինը՝ 6%—102¾ ր., 5%—99¾ ր., Թիֆլիսի քաղաքային կրեդիտային ընկերութեան օբլիգացիաները՝ 98¾ ր.:

ՊԱՐԻԶ, 21 յուլիսի: Դրիւմօն ուղարկել է բարօն Մօրէնհէյմին 10,000 ֆրանկի չէկ, իբրև առաջին գումար այն ստորագրութեան, որը բացել է «La libre parole» ամսագիրը յօգուտ Ռուսաստանի սովեալների: Դրիւմօն դարձրեց դեսպանի ուշադրութիւնը այն բանի վրա, որ այդ փողերը նուիրել են բազմաթիւ մանր նուիրատուներ, որոնք, չը նայելով իրանց համեստ միջոցներին, ցանկացան յայտնել իրանց համակրանքը բարեկամ ազգին:

ՀՌՕՄ, 21 յուլիսի: Կատանիայից եկած տեղեկութիւններին նայելով, Էտնայի վիժումը, ինչպէս երևում է, դադարում է:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 22 յուլիսի: Թագուհի կայսրուհին նշանակված է գվարդիական գնդի շէֆ:

ԲԵՐԼԻՆ, 22 յուլիսի: Ֆրանկֆուրտում (Մայնի վրա) այսօր սկսվեց բարօն Րօտշիլդի կասսիր Նիգերի գործը, որը մեղադրվում է 14 մարդկանց հետ միասին 1,700,000 մարկ գողանալու մէջ: Նիգեր չէ հերքում մեղադրական ակտի հիմնաւորութիւնը:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 24 յուլիսի: Ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութեան կառավարիչ իշխան Վօլկօնսկու կարգադրութեամբ, բոլոր դըպրոցներում ընդունելութիւնները և քննութիւնները էպիդէմիայի պատճառով յետաձգված են մինչև սեպտեմբերի 1-ը, իսկ վերջին չորս սեմեստրների բժիշկ-ուսանողների պարապմունքները յետաձգվում են մինչև նոյեմբերի 1-ը:

ՊԱՐԻԶ, 24 յուլիսի: Լրագիրները մասնայայց են անում խօլէրայով հիւանդանալու 7 դէպքերի վրա, որոնցից 6-ը վերջացել են մահով Պարիզում և 1-ը արուարձաններում:

ՎԻԷՆՆԱ, 24 յուլիսի: Ռուսաստանում ապրող աւստրիական հպատակներին, որոնք դեռ ևս ենթակայ են զինուորակոչին, թոյլ է տրված այս անգամ, ի նկատի ունենալով խօլէրայի վտանգը, չը վերադառնալ հայրենիք զինուորական վարժութիւնների համար:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 24 յուլիսի: Հրատարակված են նաւթային արդիւնագործութեան կանօնները:

Խմբագիր-Հրատարակող՝ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն Ն Ե Ր

Խնդրում եմ Անդրկասպեան երկրում ապրող այն Հայերին, որոնց յայտնի է իմ եղբօր՝ Կարապետ Անտօնեան Տէր-Աբրահամեանցի տեղը, բարեհաճեն յայտնել „Մշակի“ խմբագրութեանը: Նա գտնվում էր Մերվ, Չարջու և Կերկի: Արհեստով պօրտնօյ էր:
№ 82 Մկրտիչ Տէր-Աբրահամեանց 1—5

Ծանուցանում ենք, որ Կարնոյ բնակիչ Յովհաննէս Յարութիւնեան Ասլանեանց „Սկվեր“ այգում նստած ժամանակ, անձնաթուղթը գրպանից գողացել են: Այդ անձնաթուղթը 1892 թւի մայիս ամսի 27-ի անձնաթուղթ է, ով որ գտել է կամ ում որ ձեռքում որ լինի, խնդրում ենք հասցնել Թիֆլիսի թիւրքաց հիւպատոսարանը:
(№ 83) 1—1

Ինձ հետ գրակցողներից խնդրում եմ իրանց թղթերը, հեռագրերը ուղարկել Ալէքսանդրօպօլ մինչև օգոստոսի վերջը, այնուհետև՝ Երևան:
3—3 (№ 80) Թեմական տեսուչ՝ ՄԵՍՐՈՊ ՔԱՀԱՆԱՅ ՄԵԼԵԱՆՑ

ԱՐԴԱՀԱՆԻ ԵՐԿՍԵՌ ՄԻԴԱՍԵԱՆ ԴՊՐՈՑԻ համար հարկաւոր է մէկ ուսուցիչ և մէկ վարժուհի (ամուսիններ, կամ քոյր և եղբայր), վարժուհին կը պարապի և ձեռագործի դասեր. դրանցից մէկը պէտք է ունենայ Դ. կամ Ե. ռուսաց լեզուի արտօնագիր, նոյնպէս հարկաւոր է երգեցողութեան ուսուցիչ, որը և եկեղեցում պէտք է կրի դպրոցի պաշտօնը: Ցանկացողները թող շտապեն դիմել հոգաբարձութեան: (№ 80) 3—3

Թավրիզի Լիլաւայ թաղի համար հարկաւոր է մի վարժուհի կար ու ձևի կամ ձեռագործութեան և հայոց լեզուի համար և մի ուսուցիչ՝ ռուսաց լեզուի և թուաբանութեան համար: Ցանկացողներին խնդրում ենք դիմել Յօնան Դաւթեանին, Մէքայէլեան փողոց, № ,52, բնակարան Մատինեանցի:
(№ 75) 5—5

ՍԱՐՊԻՆԿԱՆԵՐԻ ՄԱԳԱԶԻՆ

Թիֆլիս, Սօլօլակսկայա փողոց, տուն Աղաբաբովի, Ամառնային գործնական հիւսուածքներ, ձեռքի պատրաստութեան՝ տիկիների զգեստների, մանուկների զգեստների և պարոնների շապիկների համար:
Մեծ ընտրութիւն լայն սարպինկաների՝ նախշով:
Սարպինկայի գուլպաների թել, սպիտ, գոյնզգոյն: Ներկերը տևողական են:
Սարպինկայի զգեստներ արկղներում 3 ռուբլուց սկսած մինչև 60 կոպէկ:
Սարպինկայի իւբկաներ 1 ր. 80 կ. և աւելի թանգ:
Սարպինկայի քթի աղլուխներ և գլխի թաշկինակներ:
ՖԱԲՐԻԿԱՆՏՆԵՐ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՏԱՆ
ԲԷՆԴԻԷՐ ԵՒ ՍՏԵՊԱՆՕՎ
(№ 47) 26—30

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ
Հ. Յ. ՕՐԲԷԼԻ
Սօլօլակսկայա փողոց, սեփական տանը №№ 15—16
ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ Է ՀԻՒԱՆԴՆԵՐԻՆ
Առաւօտեան 12 ժամից մինչև 2 ժ. և երեկոյեան 5 ժամից մինչև 7 ժ.
Կիրակի և տօն օրերին առաւօտեան 8 ժամից մինչև 2 ժամ կէսօրից յետոյ:
(№ 145) 71—150

ԴԵՂԱԳՈՐԾ Ա. Ս. ԱՐԻՍՏԱԿԵԱՆԻ ՊԱՀԵՍՏ ԵՒ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ դեղերի, մորթին գեղեցկացնող և հոտաւէտ, նոյնպէս և առողջապահական նիւթերի և տնտեսական գործիքների, բացված է Կուկիայում, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ, բժշկապետ Նաւասարդեանի առաջին մասն. հիւանդանոցի տակ:
(№ 67) 9—100 (ե. շ.)

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 24 Іюля 1892 г. Типографія Канцел. Главнонач. Гражданск. частью на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская ул., д. каз.